

перебування в стан *гніву* в російській ментальності уподібнюється до втрати розуму: *Человек в ярости безумен* [Михельсон 1997, с. 76]; *Гнев губит и разумных* [Михельсон 1997, с. 490].

В англійських пареміях також не схвалюється почуття гніву, наприклад: *Anger is a short madness* [Oxford Dictionary 1992, р. 13]; *Anger and haste hinder good counsel* [Oxford Dictionary 1992, р. 13]; *Anger dies quickly with a good man* [Oxford Dictionary 1992, р. 13]. Закон мовленнєвого поглинання емоцій є своєрідною психотерапевтичною технологією. Ми простежуємо відображення цього закону в англійських пареміях також, наприклад: *When angry, count a hundred; Enter into a house, leave anger at door* [Oxford Dictionary 1992, р. 14].

Отже, порівнюючи українську, російську і англійську лінгвокультури виявляємо спільні реакції на почуття гніву, що вербалізуються в таких смислах, концептах, як «характерне людське почуття», «гріх», «людська слабкість», «вада», «утрата влади над собою», «тимчасовість», «минушість» і відмінні: для української лінгвокультури – «прощання», «вибачення», «незадоволення наслідками», викликає насмішку, іронію, жарти, а для російської – «втрата розуму», «згуба», «миттєвість», «недовготривалість», «уповільненість сприйняття і вияву» «не найгірше почуття, що має різний ступінь вияву». Почуття *гніву* в російській ментальності більш послідовно репрезентується як таке, що пов'язане передусім із фактором часу. Сприйняття його є більш серйозним, в ньому вбачають велику небезпеку.

Категорія емотивності, чуттєвості має вираження в усіх сферах життєдіяльності, людського буття, зокрема й мовленнєвого, оскільки вона є ціннісним континуумом мови. Людська діяльність обов'язково має в своїй основі чуттєві переживання, що часто є негативними, а це призводить до конфліктної комунікації. Як зауважує В. Шаховський, емоційні переживання, які «привносять в лексику і фразеологію мови ледь вловиму хімічну субстанцію, що надає можливість моделювати варіанти емоційних смислів у різних комунікативних ситуаціях і дає дозвіл на їх інтерпретацію партнерами з комунікації» [Шаховський 2008, с. 288].

Категорія емотивності належить до загальнометодологічних в аспекті дослідження контекстів культури, ментальності, національного характеру, ознак відповідних лінгвокультур загалом, а також стратегій, тактик і ситуацій комунікації.

Перспективу дослідження вбачаємо в тому, що опис типових емоційно значущих ситуацій людського спілкування як внутрішньокультурного, так й міжкультурного зумовить можливість вияву чинників, що сприятимуть запобіганню конфліктних ситуацій спілкування і подання рекомендацій щодо їх нівеляції.

Література

Галицько-руські народні приповідки: [у 3 т.] / [зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко]. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 2-е вид. – Т. 1. – 818 с. – Т. 2. – 813 с. – Т. 3. – 699 с. *Космеда Т. А.* Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки: [монографія]. / Т. Космеда. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 350 с. *Михельсон М. И.* Ходячие и меткие слова: Сборник русских и иностранных цитат, пословиц, поговорок, пословичных выражений и отдельных слов (иносказаний) / М. И. Михельсон. – М. : ТЕРРА, 1997. – 624 с. *Овсяннико-Куликовский Д. Н.* Введение в написанную книгу по психологии умственного творчества (научно-философского и художественного) / Д. Н. Овсяннико-Куликовский // Овсяннико-Куликовский Д. Н. Литературно-критические работы: В 2-х т. Т.1. – М., 1989. – с. 600. *Словник української мови* : [в 11 т.] / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні / голов. ред. І. К. Білодід]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. Т. 2 : Г–Ж. – 1971. – 550 с. *Шаховский В. И.* Лингвистическая теория эмоций : монография. / В. И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.

УДК 811.112.2'42: 808.53

СТУЛІНА М.В.

(Запорізький національний університет)

ТЕХНІКИ ВІДТВОРЕННЯ МОЖЛИВИХ СВІТІВ В ГІПЕРТЕКСТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

У статті розглядаються лінгвістичні стратегії та техніки відтворення потенційно можливого розгортання подій у нелінійному гіпертекстуральному просторі.

Ключові слова: гіпертекст, ризома, інтертекстуральність, хронотоп, семантика можливих світів.

Стулїна М.В. Техники создания возможных миров в гипертекстуальном пространстве. В статье рассматриваются лингвистические стратегии и техники воссоздания потенциально возможных событий в нелинейном гипертекстуальном пространстве.

Ключевые слова: гипертекст, ризома, интертекстуальность, хронотоп, семантика возможных миров.

Stulina M. The techniques of creation the possible worlds in the hypertextual space. In the article are considered the linguistic strategies of the creation the potentially possible events in nonlinear hypertextual space.

Key words: hypertext, rhizome, intertextuality, chronotope, semantics of possible worlds.

Об'єктом статті виступають потенційно можливі часові утворення у хронотопній площині гіпертексту. *Предметом* – граматичні і лексичні засоби організації часового простору, які сприяють формуванню гіпотетично можливих світів. *Метою* дослідження є виявлення певних технік розгалуження мовної реальності та розпізнавання цих помножень у гіпертексті.

З другої половини ХХ ст. текст перестає бути об'єктом суто лінгвістичних рефлексій, а розглядається як категорія усього гуманітарного комплексу. Ідея про світ, який є безкраїм текстом, породжує нове явище у лінгвістиці – *гіпертекст*, що приходить на зміну "книзі" як символу людини гутенбергівської епохи та влаштований таким чином, що утворює цілу систему, різноманіття безлічі текстів. Гіпертекст формує своєрідне середовище – *гіпертекстуальний простір*, якому властива репрезентація інформації у вигляді зв'язаної мережі гнізд та посилань.

М. Фуко, наприклад, використовує метафору "мурашника" для ілюстрації впливу текстів один на одного [Фуко 1996, с. 25]. Гіпертекстуальну форму має словник, статті якого постійно відсилають читача до інших текстів або пояснюють їх. Гіпертекст, власне, і є актуальним у сучасній лінгвістиці, тому що звичайний текст є лінійним, у той час як ризоморфний гіпертекст відкриває нові горизонти для текстового аналізу. Потенційно гіпертекстовий вимір – явище децентроване, яке за своєю формою нагадує ризому, його основна ідея розсіюється в безкінченості кросс-референтних посилань.

Тексти постсучасності мають гіпертекстуальне втілення, здебільшого через впровадження електронних текстів, наповнених посиланнями-інтертекстами. Мова не йде про створення чогось концептуально нового. У сучасній культурі частини дихотомії "нове – старе" ніби розчиняються одна в одній. Тексти представлені як нелінійна єдність відкритих і рухливих інтертекстуальних структур [Duwe 2003, с. 12], які існують у деструктурованому, фрагментарному середовищі – гіпертексті.

Традиційні уявлення про хронотоп також зазнають певних змін у контексті сучасної культурфілософської думки. У фізичному Всесвіті завжди існувала тривимірна система координат, яка складається з таких векторів, як довжина, ширина і висота. Наукові пошуки ХХ ст. відбуваються на фоні кардинального перегляду уявлень про час і простір. Фізичні експерименти, засновані на теорії відносності та квантовій механіці, підтверджують здатність світів не тільки роздвоюватися у точці біфуркації, але й існувати паралельно. Цю ідею спочатку підхопили постструктуралісти, втіливши її у плюралістичності, нелінійності розгортання форми і змісту, а потім вона проявилася у гіпертексті, втілившись у феномені "семантики можливих світів".

Гнучкість і плинність часу пов'язані з ідеями модальної логіки, для якої речі існують або не існують, а інші варіанти просто неможливі. Але будь-яка наука не виключає час під умовною назвою "що б було, якщо б". Під цим кутом зору певний хід подій можна інтерпретувати як один із можливих, а світ, у якому він відбувається і який є ніби реальним, – як один із можливих світів [Ивин 1998, с. 113].

Використання міфологічних технік у сучасному текстотворенні призвело до виникнення поняття нелінійного часу. Час у Логосі – категорія тривимірна, яка складається з перспектив минулого, теперішнього і майбутнього (часова лінійність). У міфі ж збіг цих перспектив цілком можливий, що свідчить про його особливе бачення часу у вимірах фрагментарності, нелінійності, гнучкості. Час у сучасному міфі має властивість змінювати свій темп, уповільнюватися, прискорюватися і застигати. І якщо панхронність серед них є визначальною рисою міфа, то для гіпертекстуального простору час постає як гіперхронічне явище.

Особливість гіпертекстуальності полягає в тому, що через семантику можливих світів реалізуються ідеї нелінійності часу та поліваріативності майбутнього [Руднев 2007, с. 260]. У гіпертекстуальному просторі існує ціла низка маркерів, які сигналізують про "темпоральне помноження". Їх можна поділити на граматичні та поняттєві. До перших належать альтернативні речення, речення умовного способу, висловлення "втраченої можливості", алетична модальність; до других – унікальні у текстології "лексемні генератори" інших світів.

Серед дискурсивних маркерів "світопородження" науковці найважливішими вважають імплікатури "якщо...то" / "якщо б... то б", диз'юнктив "або ... або", "би + інфінітив" та ін. [Вардзелашвили 2003, с. 41], пор.: *wenn es sich im Staub und im Schlamm wälzte, blieb sich in den Jahren gleich wie ein Stein; ...wanderten sie ins Rheintalische, wo sie entweder in Armut verkamen, oder als bloße Brotknechte bis zum Ende ihres Lebens das Land anderer bestellten.*

Гіпертекстуальну варіативність розвитку подій за схемами різних світів підкреслює також кон'юнктив (*wäre es näher, er würde bestimmen, enttäuschte, erlaubte, käme, sehen würde*), а також умовний спосіб, порівняльні конструкції типу *es wäre besser / überzeugender / ruhiger / mehr*, диз'юнктивно-альтернативні висловлення з *entweder...*, *oder*, а також питальні речення. Пор.: *Schlafen? Sein Arm war unverändert, die Schnur gespannt, was konnte Tom auszusetzen haben?*; *Wäre nicht der schottische Viehtreiber gewesen, sie hätten im Freien übernachtet*. При цьому вищезазначені маркери виявляються здатними роздвоювати (*entweder... oder / bald... bald, teils... teils*) і/або "розмножувати" (*Wenn..., dann...; Wenn..., schon...*) гіпертекстуальну реальність.

Основною логіко-семантичною моделлю, що задає алгоритм диверсифікації розвитку подій у різних світах, є імплікація "Якщо *P*, то *Q*" [Adams 1996, с. 164]. Наприклад, ситуація "*Die Polizei erklärt der Mutter, sie würde sicher als erste davon Wind bekommen, wenn etwas mit ihrer Tochter passiert wäre*" потенційно має цілий перелік сценаріїв свого розвитку. Так, спрогнозувавши допустимі альтернативи для *P*, можна отримати *Q* "*Wenn etwas mit ihrer Tochter passiert wäre / Якщо б щось трапилось з її донькою*): *Q*₁ – поліція проінформувала б мати; *Q*₂ – викликала б її у відділ; *Q*₃ – повідомила б, що знайдено тіло; *Q*₄ – запросила б до лікарні та ін. У такий спосіб речення умовного способу формують потенційні сценарії – можливі світи, які завжди є "набором альтернатив" [Adams 1997, с. 633].

Моделювання паралельних світів у гіпертексті може відбуватися також за рахунок відтворення алетичної модальності, що найбільш яскраво може реалізуватися прислівниками англ.: *probably*; нім.: *wahrscheinlich, vermutlich*. Наприклад, висловлення "*Wahrscheinlich heirateten sie bald*" передбачає декілька варіантів розвитку подій: вони одружаться скоро, вони не одружаться, вони одружаться не скоро, можливо вони й не одружаться.

Альтернативний сценарій розвитку подій актуалізується не тільки через можливість здійснення, а й нездійснення. Цей тип розмноження світів А.П. Бабушкін називає "простором втрачених можливостей" [Бабушкін 2001, с. 39]. Він втілюється за допомогою дискурсивних маркерів англ.: *unfortunately, I am sorry to inform you that..., regretfully*; нім.: *leider, wir bedauern* та ін. Такі висловлення несуть інформацію про дії, які не відбулися і стали лише гіпотетичними: англ.: *Regretfully, I have to inform you that I will not be able to attend our proposed meeting, and shall therefore have to cancel*; нім.: *Wir bedauern, Ihnen mitteilen zu müssen, dass wir unsere Bestellung anderweitig tätigen werden*. "Втрачені можливості" – продукт когнітивної обробки сценаріїв, які могли б бути цілком реальними за умови "зміщення" текстових світів.

Процес моделювання потенційно можливих світів у гіпертексті є частиною глобальної боротьби зі "всевладдям" і "зашкарубністю" мови. Темпоральна вісь "минуле – теперішнє – майбутнє" у класичному тексті може бути як завгодно подрібнена, але семантичний інваріант залишається незмінним: час, як і простір, є у лінійному світосприйнятті тривимірним. Але у гіпертексті можлива й протилежна послідовність, адже впровадження гіпотетичних "можливих світів" може як завгодно міняти й модель світу, а разом з нею – її відображення в мові. Безумовно, межі граматичного часу в тексті складно подолати, оскільки він є елементом лінійного мислення, тобто мислення, що покориюється послідовністю "від минулого через теперішнє до майбутнього".

Ситуація, у якій поняття може роздвоювати ("біфуркувати") дійсність, більш наближена до ідеї нелінійного часу – такого, що деформується за певних умов. У романі К. Рансмайра "*Die Letzte Welt*" оповідь присвячена останнім місяцям життя Овідія Назона (43 – 17 рр. до н.е.). Специфічним тут є використання лексем *Projektor* і *Maschine*, які аж ніяк не могли фігурувати в Римі часів Августа. Пор.: *Der sprach immer in Geschichten, gleichgültig, ob die Rede von seinem Woher und Wohin war oder von der zarten Mechanik jenes schwarzen, mattschimmernden Projektors, der in einer mit Tüll ausgeschlagenen Kiste verwahrt lag, der Maschine...* Підкреслене засвідчує художнє роздвоєння текстової реальності.

Проте реальності здатні не тільки подвоюватися у межах одного тексту, а й помножуватися. Пор.: *...Das Zaumzeug, habe er auf dem Jahrmarkt in Byzanz gegen drei Vorführungen eingetauscht, eine Kostbarkeit oder ...auf einen müden, gleichgültigen Wink also, trat Naso in dieser Nacht vor einen Strauß schimmernder Mikrophone und ließ mit diesem einen Schritt das römische Imperium hinter sich...!* Візантія /Byzanz/ як держава почала існування з 330 р. н.е., мікрофон і проектор – у XX ст, а дія самого роману розгортається у першому столітті до нашої ери. Виходить, що "часові тунелі" пронизують текстову тканину більш, ніж в одній топохронній площині.

Ідея про те, що всі речі одночасно існують у будь-якій точці простору, наштовхує на думку

про темпоральну схожість нелінійної організації гіпертексту і міфу. Останій є панхронним, а гіпертекстуальний час – гіперхронним. Лексеми *Projektor, Maschine, Byzanz, Mikrophone, Ikarus, Argo* ніби маркують перехід до іншого часового виміру, утворюючи ілюзію присутності усіх реалій в одній площині.

Враховуючи нестійкість часово-просторової прив'язки, в гіпертексті змінюється й сам принцип організації "тіла" тексту, розширюються можливості його мовної репрезентації. Так, зникають традиційні лінійність, центрованість, часово-просторова єдність тощо. Сутність семантики можливих світів полягає в тому, що абсолютної істини не існує, а існує лише багатовимірність і плюралізм. *Перспективу* дослідження складає ромаїття стилістичних засобів (текст у тексті, жіноче письмо, інтертекстуальність та ін.), які разом з темпоральною нелінійністю формують додаткові інтерпретаційні можливості у площині сучасного тексту.

Література

Бабушкин А. П. "Возможные миры" в семантическом пространстве языка. – Воронеж: ВГУ, 2001. – 86 с.
 Вардзелашвили Ж. "Возможные миры" текстуального пространства / Ж. Вардзелашвили // научные труды. Серия: филология. – Тбилиси: Тбилисский гос. ун-т, 2003. – Вып. 7. – С. 37-45.
 Ивин А.А. Логика. Учебное пособие/А.А. Ивин. – М.: Знание, 1998. – 228 с.
 Руднев В.П. Шизофрения в культуре XX века / В.П. Руднев // Философия языка и семиотика безумия. – М.: Территория будущего, 2007. – С. 504-510.
 Фуко М. Археология знания / Мишель Фуко; пер. с фр., общ. ред. Бр. Левченко. – К.: Ника-Центр, 1996. – 208 с.
 (a) Adams R. Counterfactuals / Will Davis // The Cambridge Dictionary of Philosophy: Cambridge University Press, 1996. – 882 p.
 (б) Adams R. Possible Worlds / Robert Adams // The Cambridge Dictionary of Philosophy: Cambridge University Press, 1996. – 882 p.
 Duwe C. Zeit der Begegnung. Begegnung mit der Zeit / C. Duwe. – Siegen: VS, 2003. – 178 S.

УДК 811.134.2'272'367.628

ТЕЛКОВА О.В., ОЛІЙНИК А.М.
 (Запорізький національний університет)

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСПАНСЬКИХ ВИГУКІВ

У статті розглядаються семантичні та комунікативно-прагматичні особливості вигуківих одиниць іспанської мови. Визначається також роль імперативних, емоційних, етикетних та звуконаслідувальних вигуків у спілкуванні відповідно до комунікативного контексту та інтенцій мовця.

Ключові слова: вигуки, імперативні вигуки, емоційні вигуки, етикетні вигуки, звуконаслідувальні вигуки, спілкування

Телкова О.В., Олейник А.М. Коммуникативно-прагматическая характеристика испанских междометий. В статье рассматриваются семантические и коммуникативно-прагматические особенности междометных единиц испанского языка. Определяется также роль императивных, эмоциональных, этикетных и звукоподражательных междометий в общении в соответствии с коммуникативным контекстом и интенциями говорящего.

Ключевые слова: междометия, императивные междометия, эмоциональные междометия, этикетные междометия, звукоподражательные междометия, общение

Tielkova O., Oliinyk A. Communicative-pragmatic characteristic of Spanish interjections. The article deals with semantic and communicative-pragmatic peculiarities of the Spanish interjections. It also defines the role of imperative, emotional, etiquette and onomatopoeic interjections in the communication according to the communicative context and speaker's intentions.

Key words: interjections, imperative interjections, emotional interjections, etiquette interjections, onomatopoeic interjections, communication

Знаходячись на периферії мови, вигуки двічі в історії розвитку лінгвістики ставали об'єктом пильного розгляду мовознавців. Перший злет інтересу до слів цього розряду був пов'язаний з розробкою питання про структуру мови, наступна хвиля підвищеної уваги до вигуків була викликана зміною дослідницької парадигми, коли увага лінгвістів зосередилася на діалозі та живій мові. У межах когнітивно-дискурсивної парадигми об'єктом сучасних досліджень стає функціонування вигуківих одиниць у дискурсі, що визначає **актуальність** цього дослідження та обумовлює комплексний підхід до визначення ролі вигуків у спілкуванні.

Проблематику, пов'язану з роллю вигуківих одиниць в мові та мовленні, неодноразово досліджували і продовжують досліджувати як вітчизняні, так і зарубіжні лінгвісти. Так, серед мовознавців, що зверталися до розробки теоретичних засад дослідження даного мовного явища, слід відзначити В.С. Виноградова [Виноградов 2005], І.В. Арнольд [Арнольд 2004], К. Вальверду [Valverdú 2003], Л. Гомес Торрего [Torrego 2007] та ін.; що стосується досліджень семантичної та